

VILNIUS UNIVERSITY
LITHUANIAN SOCIAL RESEARCH CENTRE

Lina Šumskaitė

FATHERING PRACTICES OF MEN

Summary of doctoral thesis
Social Sciences, Sociology (05 S)

VILNIUS, 2014

The thesis was prepared at Vilnius University, 2008 – 2014.

Scientific Supervisor:

Prof. Dr. Romas Lazutka (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05 S).

Second supervisor:

Prof. Dr. Artūras Tereškinas (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Sociology – 05 S).

The thesis will be defended at the Council of Sociology Science Trend of Vilnius University.

Chair:

Assoc. Prof. Dr. Violeta Gevorgianienė (Vilnius University, Social Sciences, Education – 07S).

Members:

Prof. Dr. Vylius Leonavičius (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Sociology – 05 S);

Prof. Habil. Dr. Arvydas Virgilijus Matulionis (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05 S);

Assoc. Prof. Dr. Sigita Kraniauskienė (Klaipėda University, Social Sciences, Sociology – 05 S);

Prof. dr. Boguslavas Gruževskis (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05 S).

Opponents:

Assoc. Prof. Dr. Aurelija Novelskaitė (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05 S);

Dr. Rasa Paukštytė - Šaknienė (The Lithuanian Institute of History, Humanities, Ethnology– 07H).

Public defense of this Doctoral thesis is to be held at the public session of the Council of Sociology of Vilnius University, at 3 p. m. on 24th October 2014, in 201 seminar room at the Faculty of Philosophy, Vilnius University.

Address: Universiteto st. 9/1, Vilnius 01513, Lithuania.

The summary of the thesis was sent to relevant institutions on 24 September 2014.

The thesis is available at the Vilnius University and Lithuanian Social Research Centre Libraries.

VILNIAUS UNIVERSITETAS
LIETUVOS SOCIALINIŲ TYRIMŲ CENTRAS

Lina Šumskaitė

VYRŲ TĖVYSTĖS PRAKTIKOS

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, sociologija (05S)

VILNIUS, 2014

Disertacija rengta 2008 – 2014 metais Vilniaus universitete.

Mokslinis vadovas:

Prof. dr. Romas Lazutka (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S).

Konsultantas:

Prof. dr. Artūras Tereškinas (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S).

Disertacija ginama Vilniaus universiteto sociologijos mokslo krypties taryboje.

Pirmininkė:

Doc. dr. Violeta Gevorgianienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07S).

Nariai:

Prof. dr. Vylius Leonavičius (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S).

Prof. habil. dr. Arvydas Virgilijus Matulionis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S).

Doc. dr. Sigita Kraniauskienė (Klaipėdos universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S).

Prof. dr. Boguslavas Gruževskis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S).

Oponentai:

Doc. dr. Aurelija Novelskaitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S);

Dr. Rasa Paukštytė - Šaknienė (Lietuvos istorijos institutas, humanitariniai mokslai, etnologija – 07H).

Disertacija bus ginama viešame Sociologijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2014 m. spalio mėn. 24 d. 15 val. Filosofijos fakulteto 201 auditorijoje. Adresas: Universiteto g. 9/1, Vilnius 01513, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2014 m. rugsėjo mėn. 24 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto ir Lietuvos socialinių tyrimų centro bibliotekose.

SUMMARY

Relevance of the research

According to demographers' observations, a family model has undergone changes from traditional towards modern one in the West since 1965 (van de Kaa 1997), while in Lithuania – after the Restoration of Independence in 1990. Features of a modern family are as follows: diversity of family patterns, postponement of first childbirth to the older age, an increase in number of lone parents and singles' households, and spread of voluntary childlessness (Stankūnienė, Jonkarytė, Mitrikas 2003). Thus, as family patterns diversify, fathering practices, the acquaintance with which requires complex, interdisciplinary knowledge, vary as well.

Social scientists showed interest in the subject of fathering and began conducting more studies at the end of the 20th - at the beginning of the 21st century. Though psychologists were first who became interested in the topic, anthropologists, ethnologists, economists, historians, and sociologists have also significantly contributed to it by revealing social and cultural contexts that influence a father's involvement in child raising. Some researchers, such as William Marsiglio (2004a), Joseph H. Pleck (2010), drew attention to the aspect of gender in fathering studies and examined how a father's responsibilities and activities determine a man's everyday life. Majority of researchers, when studying the issue of fathering, nevertheless, have not touched on the social context of gender.

The aspect of masculinity is important in the fathering studies since it often explains power relations between men and women in a family as well as men's relations with their children. Besides, comparison of men and women in their childcare is often based on search for differences and similarities for redefining an active participation of men in child raising. A declining role of the family breadwinner has caused discussions about the end of the dominant masculinity and the emergence of a 'new' man and a 'new parenthood' model (Warren 2007). The "new father" is defined as patronising and caring, actively involved in child rearing and raising. Some authors argue that whereas the "new father" actively participates in raising children, he participates quite differently in childcare

and more equally shares childcare works with his partner (Doucet 2006a, Miller, 2011). Other authors (La Rossa 1997) argue that, despite a more active involvement of a man in childcare, his role in the family has not really changed. He continues to maintain the power relations within the family, while the main person responsible for children and their care is still the mother.

Fathering studies is also a new area of research, the more intensive development of which began a decade ago (Centre for Equality Advancement 2005). After adoption of the best practices of the Scandinavian countries and validation of paternity leave¹ (until the child is one month old) in the mid of 2006, there emerged an interest in experience of fathers, who take paternity and child-rearing leaves. This area of research in sociology is still fragmented. In Lithuania, there take place studies on experiences of men in paternity leave, distribution of the daily works between men and women in the family, in order to answer the question of in how many families relationships between men and women have become more egalitarian, whereas the father's role has changed and become closer to the "new father" concept.

This dissertation addresses the question of how today's men of different social status are practicing fathering and understand it. How do modern men's experiences differ from their parents' experiences? The dissertation attempts to answer to what extent fathering practices and concepts vary and remain unchanged starting from so far known ones.

Extent of research on the subject and scientific novelty of the work

Fathering studies drew a higher interest in Lithuania a decade ago, after starting the research of experiences of the men who take paternity leave. New fathering practices of men actively engaging men in child rearing became associated with masculinity and gender studies. They took their way in Lithuania since political regime changes in 1990, which induced to renew a feminist movement dating back to early 20th century in Lithuania. Though, at the beginning of the development of gender studies, most research works were focused on feminism and female topics, the area of male and masculinity studies in Lithuania is gradually expanding.

¹ Law on Amending Articles 170 and 178 of the Labour Code of the Republic of Lithuania and Supplementing the Code with Article 179(1), Seimas of RL, 8 July 2006, No. X-660, Vilnius.

After “Men’s Crisis and Information Centre” initiated the first representative sociological study of male roles in Lithuania² in 2001 (2002), it was revealed that this country was predominated by patriarchal image of a man, where principal duties of a man were material supply of the family and management therein. Nevertheless, research findings show that just a small percentage of the respondents have acknowledged to correspond such image of a man (Kublickienė 2003 Tereškinas 2004b). Meanwhile, ethnologists (Vyšniauskaitė et. al. 2008) have found that the authoritarian role of a man began to decline as early as in the Soviet years, fewer families have named the man at the head of the family. Thus, we can say that despite a man’s domination of the family was actually declining, significance of a man as the head and the breadwinner of the family has survived in society.

Subsequent studies and public opinion polls (Purvaneckienė 1995, Kano-pienė 2000, Gečienė 2006, Tereškinas 2004b) have shown variations in egalitarian relationships in families. Though, many men were recognized to tend to maintain egalitarian relationships with their partners and children, a larger load of daily works laid with women, and it was stated that, despite the egalitarian attitudes, a woman remains the main person taking care of children.

Sigita Kraniauskienė (2003), by addressing autobiographies of men born in 1910-1957, came to the conclusion that both in the interwar period and during the Soviet years, men had focused on the self-fulfilment in order to gain social status in the society. According to the men’s reflections, they had paid little attention to partner inter-relationships and child rearing. First and foremost, they had thought of themselves as individuals, and, only then, as a representative of a social group, of a family. Regarding childcare, according to the author, they had often been incompetent (Kraniauskienė 2003:66).

While discussing the situation of male studies in Lithuania, Liutauras Kraniauskas (2008) misses the analysis of post-Soviet masculinity topic. The researcher argues that post-Soviet regional studies had been basing on Western research methodologies and interpretations too often, not taking into account the peculiarity of the post-Soviet masculinity. The author divides male and masculinity studies in the former Soviet Union into three areas:

² Survey “Crisis of Male Roles in Lithuania” was initiated by Men’s Crises and Information Centre and conducted by the Sociological Information Centre (SIC) in February 2002, 1,000 respondents aged 15-74 years old were interviewed.

- men's social problems and topicality of the men;
- hegemonic masculinity in the media;
- subordinated and marginalized masculinity.

Kraniauskas L. (2008) has classified new fathering studies as the area of problematic masculinity. New fathering as an opportunity to solve family and work harmonization issues both for mothers and fathers was addressed by Jolanta Reingardienė and Artūras Tereškinas (Reingardienė, Tereškinas 2005, Reingardė 2006, Tereškinas 2011). Deimantė Šėporaitytė (2011), in her studies of the construction of identity of disabled men and women, has noted that people with disabilities face undervaluation of their chances to build family, of motherhood and fathering. Quite often, it induces them to decide not to have children, while fathers with disabilities delegate more responsibility of child-raising to mothers, thus, validating the patriarchal model of the father.

Thus, studies in the field of fathering emphasize that the role of the breadwinner is still important to Lithuanian men, and full responsibility to take care of the children is frequently left to a woman. Although the study of J. Reingardienė and A. Tereškinas (2005) on fathers on parental leave reveals that men are able to take care of the children independently, practices of paternity in different family patterns still remain uncertain.

Since we know so little about the modern men's fathering perceptions and practices of paternity of men living in different family patterns, a qualitative research method has been chosen for this thesis. This research seeks to broaden the field of study – to dive deeper not only into experience and practices of men who raise children at home, but also to practices of men who are raising children in different family patterns. The research has involved not only married men with children, but also those cohabitating, divorced, and living apart from their children. As well, it addresses both biological and social fathering: practices of stepfathers, the men performing roles of fosterers and adoptive fathers. The study aims to reveal not only experiences of heterosexual men as parents being a social convention, but also fathering practices of gays finding themselves on the border of fathering.

The dissertation applies the method of qualitative research of A. Strauss and J. Corbin (1996) Grounded Theory, which is seldom employed in Lithuania. While in the West, this theory became popular since its inception in 1967, in Lithuania, it started gaining popularity in recent years, in the fields of educolo-

gy, health, sociology (Žydžiūnaitė, Virbalienė, Katiliūtė 2006, Kaučikienė, Švedaitė-Sakalauskė 2007, Butvilas 2010; Ruolytė-Verschoore 2013, Jasiukevičiūtė 2014, Orlova 2014). Methodology of Grounded Theory is taking on different directions since its invention. Lithuania is currently more resorting to the method of Grounded Theory not only of one of its creators A. Strauss, but also of his follower K. Charmaz (2009) (Jasiukevičiūtė 2014, Orlova 2014). This method helps to reveal fathers' experience, self-awareness, and the relationship between the classes abstracted. Such a comprehensive sociological study of fathering experiences and practices has not been conducted in Lithuania yet.

The main **scientific problem** addressed in this dissertation – how men of different social groups subjectively evaluate their fathering experiences and how their reflections influence their involvement in child rearing.

The scientific problem is expanded by the following research questions:

- What are the conditions that encourage men to take an active part in child raising?
- How do masculinity perceptions of men affect relationships with their children and mothers of the children?
- How do fathering experiences change men's perceptions of fathering and masculinity?
- What role does the reflexivity of men play in building their relationship with a child?

The object of research – experiences of men in raising children.

The goal of research – to develop a grounded theory that would reveal interrelations of fathering and masculinity concepts and practices of men with children.

Objectives of research:

1. To analyze different patterns of fathering in Western countries and Lithuania in order to understand modern men's fathering practices.
2. To reveal interrelations of fathering and masculinity practices through the research insights of masculinity study authors.
3. Based on findings of the research and applying the methodology of Grounded Theory of A. Strauss and J. Corbin, to develop a grounded theory that would explain fathering experiences and practices.

Research methods

A qualitative research method has been selected for this empirical research. Qualitative research helps to answer how a certain phenomenon or event takes place and raises the question of why it is expressed in one way or another (Silverman 2011: 16–17). Since the study aims to analyse fathering experiences and practices of modern men, according to David Silverman (2011), the main strength of qualitative research – the opportunity to search for an answer to the question “why” and how a certain phenomenon is expressed.

The study analysis has applied the Grounded Theory approach. The option of the Grounded Theory of Anselm L. Strauss and Juliet M. Corbin (1996) retains the stress on structure and process, since it covers more study analysis procedures compared with other options of the Grounded Theory. Methodology of the Grounded Theory of A. Strauss and J. Corbin was predetermined by the mixture of philosophical approaches, made of pragmatism and symbolic interactionism, constructionism and postmodernism (Blumer 1986, Dewey 1929, 2012, Mead 1970). The authors of the research method appeal to the pragmatism statement, claiming that the reality or truth does not objectively exist outside that should be recognized. The truth, as they state, is recognized in activities, and developed theories are the interpretations made by researchers from a certain assumed perspective.

For the author, there was more acceptable a worldview of A. Strauss and J. Corbin, emphasizing impermanence and flexibility of experience and everyday practices, built on the collective knowledge and personal experience. Another reason for opting for the Grounded Theory of A. Strauss and J. Corbin – the author of the thesis has also found relevant the aspect of social activism emphasized by J. Corbin. In Lithuania, masculinity and fathering studies are poorly explored areas, so, by conducting authentic interviews with males of different status and experiences, the author of the thesis aims to contribute both to the studies of masculinity, fathering and to the coherence in analyses of different patterns of families in Lithuania.

This is especially relevant in recent times, whereas, within the political arena, conservative political decisions seek to narrow a family concept by defining the classical concept of family in laws, thereby, creating unfavourable

conditions for parents outside of marriage, not living together, having non-traditional sexual orientation to be adequate parents. Thus, this work should also contribute to the political debate when considering the perception of the father's role in the family.

Data was collected by means of semi-structured interviews. This data collection method has allowed to reveal both individual experiences of participants in the study, without imposing prior attitudes of the researcher, and to define the area of life of the study participants – child-raising. In order to understand not only the study participants' fathering practices, but also the concept itself, the author went deeper into the broader field of study participants' experience, i.e., the study covered the participants' worldview, values, experience of their relationships in their parents' family, life experience in creating their own family, lifestyle.

The study participants were selected on the principle of contrast. Individuals with different family status, different experiences were picked out on the basis of snowball and purposive sampling methods. In order to ensure modernity of parental experience, the sampling included parents who were currently experiencing new parenthood, i.e., having small children – pre-school or primary school age.

For the study analysis, open, axial, and selective coding techniques were applied. Survey data were analysed using the software MAXQDA 10.

Structure of the dissertation

The thesis consists of introduction, six main parts, discussion, conclusions, references, and annexes.

The first section deals with the development of masculinity studies and its impact on fathering studies. Masculinity studies are compared with the feminist movement and female studies, social gender concepts and interpretations are presented. Ryan Connell's concept of hegemonic masculinity and its impact on the development of masculinity and fathering studies are described. Areas of fathering studies are provided on the basis of different essentialism and social constructionism worldview, which changes the interpretation of fathering experiences.

The second section discusses patterns of the breadwinner and the new father in Lithuania, as well as the relevant studies, which are compared with Western experience where fathering studies are most popular. Examination of the family breadwinner concept involves the analysis of the dominance of men in society and in the family proposed by Pierre Bourdieu (2001). Researchers acknowledge that the role of the breadwinner in the family has diminished upon a more intensive inflow of women into the labour market; however, the involvement of men in childcare is not as active as expected. In discussing the concept of the “new father” as a protective, caring, and actively involved in children’s rearing and raising, features of late modernity of society is highlighted. Concepts of critical reflexivity, encouraging individuals to make reasonably informed lifestyle choices, proposed by Anthony Giddens (1993), Ulrich Beck (1994), and Lois McNay (1999) are presented.

The third section analyses the family transformation and the concept of family diversity. Post-divorce fathering practices, biological and social issues of fathering, gay parents’ practices are presented.

In the fourth part of the dissertation, methodology of the Grounded Theory and peculiarities of the selected option of the Grounded Theory of A. Strauss and J. Corbin are discussed. The scope of the research (30 interviews), research process, research participants, and the researcher’s role are presented. Discussion covers open, axial, and selective coding analysis techniques applied.

The fifth part of the work analyses data of the original study and presents findings of the analysis. Open coding technique was applied to identify main categories “to become a father” and “to be a father”, with the sub-categories grouped into the category tree. Analysed men’s interviews were reconstructed into basic attributes of becoming a father and their expression in the range of (dimensions). Key attributes of the category “to become a father” are identified as follows: child expectation vision, the child’s gender, child expectation circumstances, feelings/emotions on becoming aware of the baby, preparation for childbirth, birth, participation in the childbirth, feelings/emotions after the birth of the baby, fathering perception, involvement in the childcare, feelings/emotions in the childcare, relations with the partner, lifestyle change.

The category “to be a father” is analyzed by grouping male parental practices to three types of being a father, named by the author as “the father-expert,” “the father - mother’s helper,” and “unwarranted father.” By applying a paradigm model under the Grounded Theory of A. Strauss and J. Corbin, causal conditions of each type of the father, context, intervening conditions, behavioural strategies and consequences are analysed (see fig. 1). According to men’s behaviour strategies – types of father in maintenance of egalitarian and hierarchical relationships with their children and mothers of children are divided into smaller sub-types.

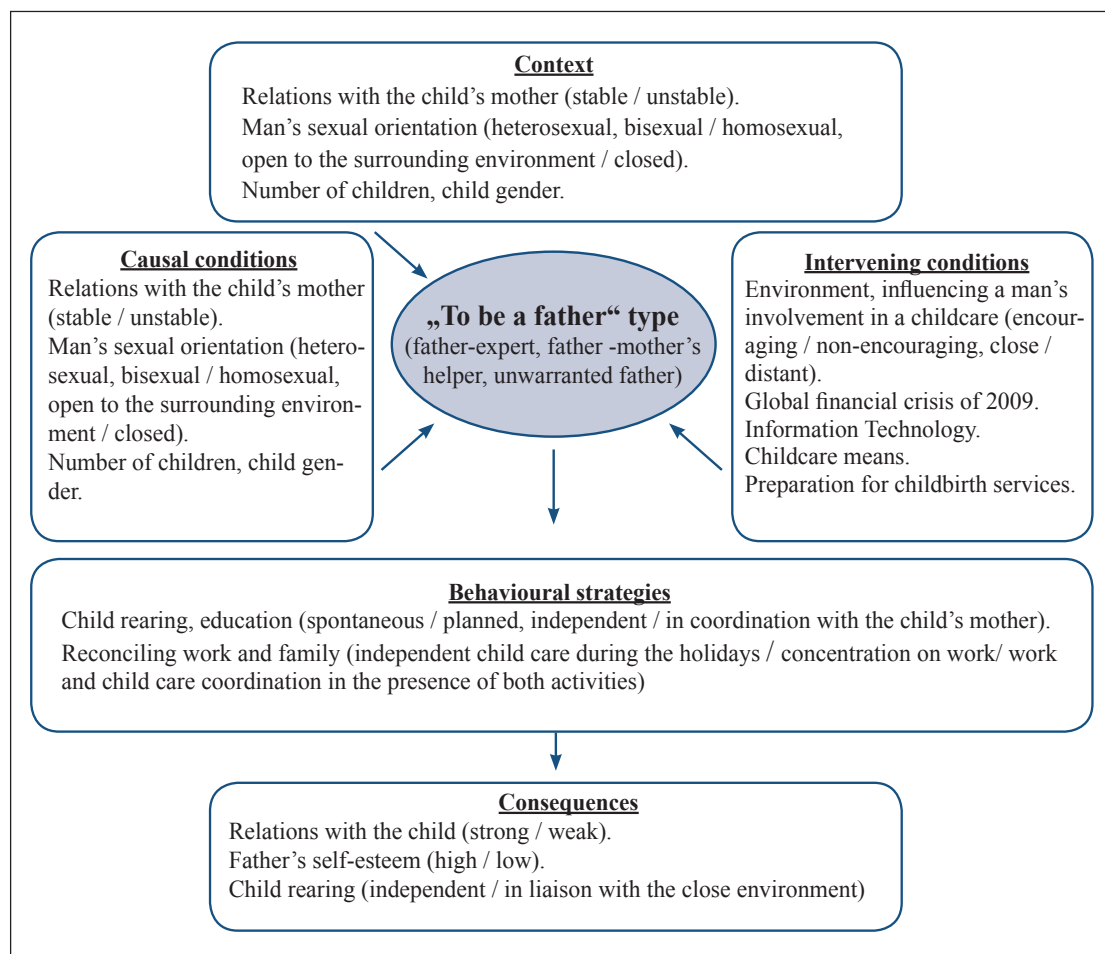
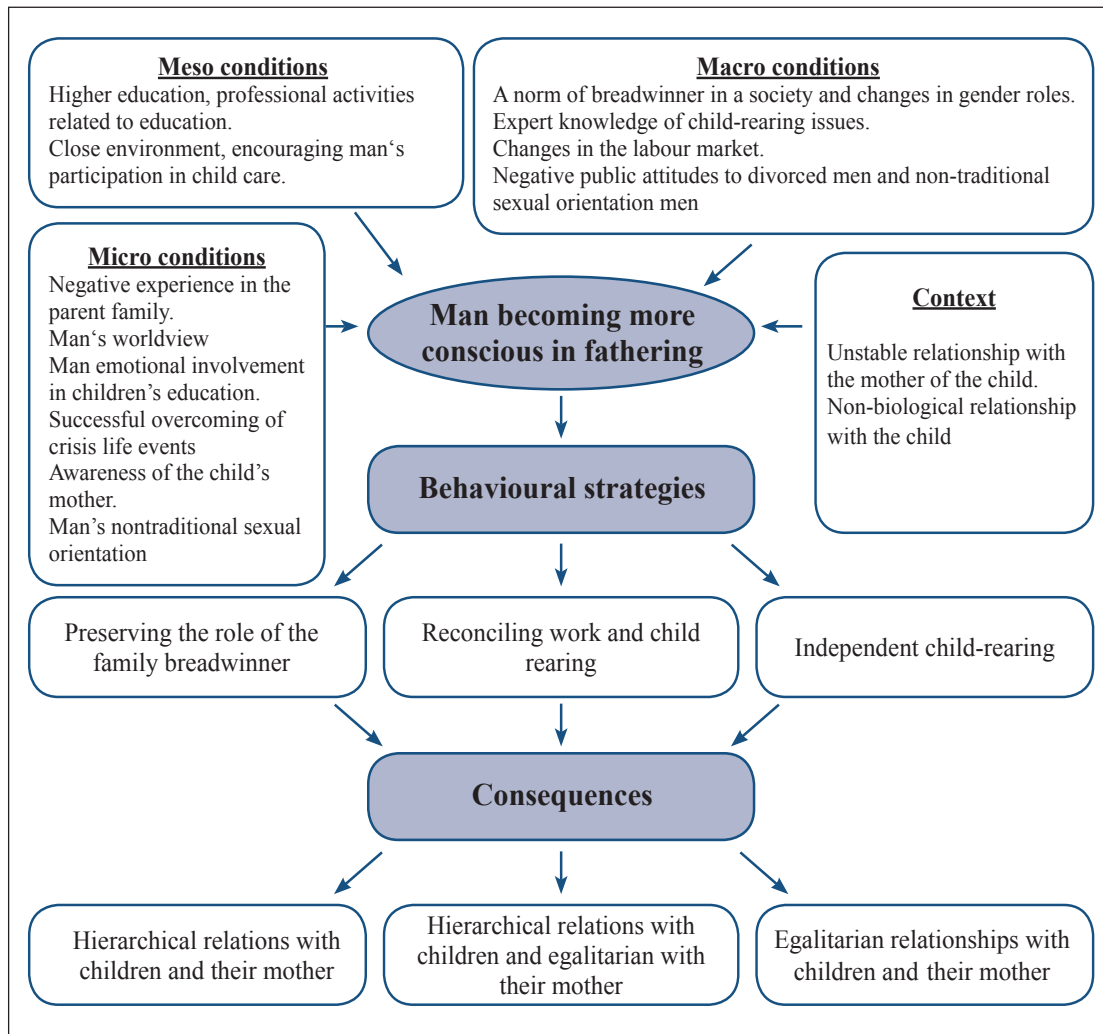

Fig. 1. Paradigmatic model of being the father

The sixth part presents a study data-based theory of men’s involvement in raising children. In deciding what main category would describe parental practices of the men studied, their reflectivity has been mainly observed. Men have reflected on their experiences in the parents’ family, their life events before childbirth, participation in the process of raising children and changes in their attitudes when having relations with the children and experiencing life crises. The

men's reflections have enabled them to rethink and build their father roles. Thus, the reflections have induced male consciousness or allowed to observe that the men, more conscious of their fathering practices, had expressed more reflections on their experience. Therefore, the main category is named the "man becoming more conscious in fathering" (Figure 2.). Under the paradigmatic model, causal conditions inducing men's consciousness in childcare are divided into micro-, meso- and macro conditions. Contextual conditions: unstable relationship with the mother of the child and non-biological relationship with the child as well encourages men to seek acceptable ways to participate in the childcare while maintaining good relations with the child's mother. Men behavioural strategies: preserving the role of the family breadwinner, childcare coordination, and independent child-rearing. Consequences of men's consciousness exploration are the nature of relationships with children and children's mothers. Men's consciousness have usually encouraged egalitarian relationships with children and children's mothers. However, in spite of men's consciousness exploration in fathering practices, some of them still maintain, though changed but hierarchical relations with children and children's mothers or hierarchical relations with the children, but egalitarian relations – with the children's mother.

The seventh part discusses the significance of findings in the context of studies of masculinity and fathering discussed in the theoretical part. The thesis is completed with conclusions, references, and annexes.

**Fig. 2 Grounded theory about male involvement in a child rearing
"Man becoming more conscious in fathering"**

CONCLUSIONS

1. The end of the 20th - at the beginning of the 21st century can be named as a transitional period, when the breadwinner role is still relevant for men while, at the same time, there are more and more “new father” practices observed. “The new fathering” practices can be identified as: preparation for childbirth, participation in the childbirth, independent childcare, showing interest in the child’s rearing innovations, and building direct relations with the child.
2. The grounded theory developed – the “man becoming more conscious in fathering” reveals micro-, meso- and macroconditions that encourage the man to explore his consciousness: self-motivation, independent childcare, partners’ interest in their children’s rearing, crises in family relationships, education, rearing-related job, available expert literature on child rearing; the conditions impose greater demands on a man in childcare and, at the same time, induce his consciousness in raising children.
3. Men are becoming conscious differently in the fathering practices. The main factors inducing male consciousness are: a) man’s personality characteristics – his world outlook and the motivation to strive for leadership in relationship with the child and the child’s mother; b) self-reflection skills acquired by means of education and professional activity; c) self-reflection and changes of outlook, attitude and behaviour conditioned by life crises experiences; d) relationship with the child’s mother.
4. Independent childcare enhances the man’s emotional capital, induces his awareness, and changes the perception of traditional gender roles that attribute the early childcare capabilities to inherent female features. Experience of feedback from the child and acquisition of childcare skills increases the motivation in a man to continue to actively participate in child-raising.
5. The relationship with the child’s mother has exceptional significance for the rise of man’s consciousness in fathering. If she deliberately encourages the man to be involved in child care, his inner motivation to participate in the child care increases. Man’s decision to use the more common

and well known fathering practices, such as the family breadwinner and the Whip, were more often, when the relationship with the partner were stable. As well when the child's mother had lower consciousness and the man didn't feel obliged to change his attitude and behavioral practices, and hegemonic masculinity norms prevailing in society were internalized. Therefore, we can say that growth of men consciousness in fatherhood is not fully autonomous and mainly depends on the mother's consciousness level. Even though the man may have gained self-reflection skills inducing his consciousness through education and life experience.

6. Men consciousness in fathering practice does not necessarily change their perception of masculinity and femininity, so, some research participants have maintained hierarchical relations with their children and the children's mothers. It is only that such hierarchical relations have acquired a different nature. If a patriarchal father of previous generations demanded unconditional obedience to him in his family, a modern father who has maintained hierarchical relations, coordinates decisions with the child's mother, but seeks recognition of its authority in expertise and natural superiority of his gender.
7. The study participants, who had stable relations with their partners, usually shared childcare with their partners only. Other persons from the close environment were rarely admitted into the family. Therefore, the study participants can be stated to live under the modern, nuclear family pattern.
8. Importance of the role of the family breadwinner can be attributed to R. Connell's dominant masculinity norms in society. Hegemonic masculinity occurs in fathering practices when a leading position of a man in the family is based on their "inherent" superiority against women, while the aspiration to get a higher salary than the partner's one is motivated by the duty to financially support the family.
9. T. Coles' mosaic masculinity, covering hegemonic masculinity traits, occurs in fathering perceptions of non-traditional sexual orientation men. On the one hand, they, by imitating heterosexual relations with a female

partner, adjust to the dominant father institute and hide their real identity. But, on the other hand, they also tend to highlight their superiority in fathering practices over heterosexual fathers without childcare skills, and advantage over the father's status against homosexual men without children.

10. The study participants living apart or divorced tend to be in direct contact with their children by avoid communicating with each other. If a biological father is not sufficiently conscious or active, the father's place in the child's life is determined by the mother. Experiences of divorced men with adult children show that, earlier, mothers tended to terminate father-child relations when the other man came into the family. Meanwhile, divorced men with small children are nowadays more encouraged by mothers to maintain their relations with the children, besides, the men themselves, with the increasing consciousness, demonstrate a higher self-motivation to actively participate in the child's life, even if not living with the child.

REZIUMĖ

Tyrimo aktualumas

Šeimos modelio pokyčius nuo tradicinės link modernios šeimos demografai pastebėjo Vakarų šalyse nuo 1965 m. (van de Kaa 1997), o Lietuvoje po 1990 m. Nepriklausomybės atkūrimo. Modernios šeimos bruožai: įvairėja šeimos formos, pirmo vaiko gimdymas atidedamas vyresniam amžiui, daugėja vienišų tėvų ir viengungių namų ūkių, plinta savanoriška bevaikystė (Stankūnienė, Jonkarytė, Mitrikas 2003). Tad įvairėjant šeimos formoms, įvairėja ir tėvystės praktikos, kurioms pažinti reikia kompleksinių, tarpdisciplininių žinių.

Socialinių mokslų atstovai tėvystės tema susidomėjo ir daugiau tyrimų ėmė atlikti XX a. pabaigoje, XXI a. pradžioje. Nors psichologai pirmieji pradėjo domėtis šia tema, didelį indėlį įnešė ir antropologai, etnologai, ekonomistai, istorikai bei sociologai, atskleisdami socialinius ir kultūrinius kontekstus, darančius poveikį tėvo įsitraukimui į vaikų auginimą. Kai kurie mokslininkai, Williamas Marsiglio (2004a), Josephas H. Pleckas (2010), atkreipė dėmesį į lyties aspektą tėvystės tyrimuose ir nagrinėjo, kaip tėvo pareigos ir veiklos veikia kasdienį vyro gyvenimą. Vis dėlto didelė dalis tyrinėtojų, nagrinėdami tėvystės temą, nepalietė socialinės lyties aspekto.

Vyriškumo aspektas tėvystės tyrimuose svarbus, nes dažnai paaiškina galios santykius tarp vyrų ir moterų šeimoje bei vyrų santykį su vaikais. Be to, vyrų ir moterų vaikų priežiūros palyginimas dažnai remiasi skirtumų ir panašumų ieškojimu, siekiant naujai apibrėžti vyrų aktyvų dalyvavimą vaikų auginime. Mažėjant šeimos maitintojo vaidmeniui kilo diskusijos apie dominuojančio vyriškumo pabaigą ir „naujo“ vyro bei „naujojo tėvo“ modelio atsiradimą (Waren 2007). „Naujasis tėvas“ apibūdinamas kaip globėjiškas ir rūpestingas, aktyviai dalyvaujantis vaikų auginime ir auklėjime. Vieni autoriai teigia, kad „naujasis tėvas“ aktyviai dalyvaudamas vaikų auginime iš esmės kitaip dalyvauja vaikų priežiūroje ir lygiavertiškiau dalijasi vaikų priežiūros darbus su partnere (Doucet 2006a, Miller 2011). Kiti autoriai (LaRossa 1997) tvirtina, kad nepaisant aktyvesnio vyro įsitraukimo į vaikų priežiūrą jo vaidmuo šeimoje iš esmės nepasikeitė. Jis toliau išlaiko galios santykius šeimoje, o pagrindinis asmuo, atsakingas už vaikus ir jų priežiūrą, lieka motina.

Tėvystės tyrimai yra taip pat nauja tyrinėjimų sritis, intensyviau pradėjusi vystytis prieš dešimtmetį (Lygių galimybių plėtros centras 2005). Perėmus Skandinavijos šalių patirtį ir įteisinus tėvystės atostogas³ (1 mėnesį vaikui gimus) 2006 m. viduryje, susidomėta, tėvų, išeinančių tėvystės bei vaikų auginimo atostogų, patirtimis. Šios srities tyrimai sociologijoje vis dar fragmentiški. Lietuvoje nagrinėjamos vyrų patirtys tėvystės atostogose, vyrų ir moterų kasdienių darbų šeimoje pasiskirstymas, siekiant atsakyti į klausimą, kiek šeimose santykiai tarp vyrų ir moterų tapo egalitariškesni, o tėvo vaidmuo pasikeitė ir tapo artimas „naujojo tėvo“ sampratai.

Šiame darbe keliamas klausimas, kaip skirtingo socialinio statuso šiuolaikiniai vyrai praktikuoja tėvystę ir ją supranta. Kuo šiuolaikinių vyrų patirtys skiriasi nuo jų tėvų patirčių? Bandoma atsakyti, kiek kinta ir kiek išlieka nepakitusios tėvystės praktikos ir sampratos nuo iki šiol žinomų.

Problemos iširtumas ir darbo mokslinis naujumas

Tėvystės tyrimais Lietuvoje labiau susidomėta prieš dešimtmetį, pradėjus nagrinėti vyrų, išėjusių vaiko auginimo atostogų, patirtis. Naujos tėvystės praktikos vyrams aktyviau įsitraukiant į vaikų auginimą pradėtos sieti su vyriškumo tyrimais ir lyčių studijomis. Jos savo kryptį Lietuvoje įgavo po 1990 m. politinės santvarkos pokyčių, paskatinusių atkurti feminizmo judėjimą, kurio pradžia Lietuvoje skaičiuojama dar nuo XX a. pradžios. Nors lyčių studijų vystymosi pradžioje daugiausiai tyrimų būta feminizmo ir moterų studijų temomis, šiuo metu vyrų ir vyriškumo tyrimų sritis Lietuvoje po truputį plečiasi.

„Vyrų krizių ir informacijos centrui“ 2001 m. iniciavus pirmąjį reprezentatyvų sociologinį vyriškų vaidmenų tyrimą Lietuvoje⁴ (2002), paaiškėjo, kad šioje šalyje dominuoja patriarchalinis vyro įvaizdis, kai pagrindinės vyro funkcijos yra materialinis šeimos aprūpinimas ir vadovavimas šeimoje. Tačiau remiantis tyrimo duomenimis, tik nedidelė dalis apklaustųjų įvardijo atitinkantys tokį vyro įvaizdį (Kublickienė 2003, Tereškinas 2004b). O etnologai (Vyšniauskaitė et. al.

2008) pastebėjo, kad autoritarinis vyro vaidmuo jau sovietiniais metais silpnėjo,
³ Lietuvos Respublikos Darbo kodekso 170 ir 178 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 179⁽¹⁾ straipsniu įstatymas, LR Seimas, 2006 m. birželio 8 d. Nr. X-660, Vilnius.

⁴ „Vyriškų vaidmenų krizė Lietuvoje“, tyrimas atliktas SIC Rinkos tyrimų 2002 m. vasario mėn., Vyrų krizių centro užsakymu, apklausta 1000 respondentų, kurių amžius 15–74 metų.

vis mažiau šeimų įvardydavo vyrą esant šeimos galva. Taigi, galima sakyti, kad nors realybėje vyro dominavimas šeimoje mažėjo, tačiau vyro kaip šeimos galvos ir šeimos maitintojo vertybė visuomenėje išliko.

Vėlesni tyrimai ir visuomenės apklausos (Purvaneckienė 1995, Kanopienė 2000, Gečienė 2006, Reingardienė, Tereškinas 2005) rodė egalitarinių santykių šeimose svyravimus. Nors buvo pripažįstama, kad nemaža dalis vyrų linkę palaikyti egalitarinius santykius su partnerėmis ir vaikais, tačiau vis dėlto didesnė kasdinių darbų našta tekdavo moteriai, tad būdavo konstatuojama, kad nepaisant egalitarinių nuostatų kaip pagrindinis asmuo, besirūpinantis vaikais, lieka moteris.

Sigita Kraniauskienė (2003), nagrinėjusi vyrų, gimusių 1910–1957 m. autobiografijas, priėjo prie išvadų, kad vyrai tiek tarpukariu, tiek sovietiniais metais daugiausiai dėmesio skyrė savirealizacijai, siekė įgyti socialinį statusą visuomenėje. Partnerių tarpusavio santykiams bei vaikų auginimui vyrai savo refleksijose skirdavo menką dėmesį. Pirmiausia jie save suvokdavo kaip individą, o tik paskui kaip socialinės grupės, šeimos, atstovą. O vaikų priežiūroje, pasak autorės, dažnai būdavo nekompetentingi (Kraniauskienė 2003:66).

Liutauras Kraniauskas (2008), aptardamas vyrų studijų situaciją Lietuvoje, pasigenda posovietinio vyriškumo temos nagrinėjimo. Pasak mokslininko, per daug dažnai posovietinio regiono tyrimuose remiamasi Vakarų šalių tyrimų metodikomis ir interpretacijomis bei neatsižvelgiama į posovietinio vyriškumo savitumą. Autorius vyrų ir vyriškumo tyrimus buvusios Sovietų Sąjungos teritorijoje suskirsto į tris sritis:

- vyrų socialinės problemos ir pačių vyrų problemiškas;
- hegemoninis vyriškumas žiniasklaidoje;
- subordinuotas ir marginalizuotas vyriškumas.

Naujosios tėvystės tyrimus L. Kraniauskas (2008, 2010) priskyre problemiško vyriškumo sričiai. Naująją tėvystę kaip galimybę išspręsti šeimos ir darbo derinimo problemas tiek motinoms, tiek tėvams nagrinėjo Jolanta Reingardienė ir Artūras Tereškinas (Reingardienė, Tereškinas 2005, Reingardė 2006, Tereškinas 2011). Deimantė Šėporaitytė (2011), tyrinédama negalią turinčių vyrų ir moterų tapatumo konstravimą, atkreipė dėmesį, kad neįgalūs asmenys susiduria

su savo galimybių kurti šeimą bei motinystės ir tėvystės nuvertinimu. Neretai tai skatina juos apsispręsti neturėti vaikų, o vaikų turintys neįgalūs tėvai daugiau atsakomybės auginant vaikus perleidžia motinoms, patvirtindami patriarchalinį tėvo modelį.

Taigi, tyrimais tėvystės srityje pabrėžiama, kad Lietuvos vyrams vis dar svarbus šeimos maitintojo vaidmuo ir dažnu atveju pilna atsakomybė rūpintis vaikais paliekama moteriai. Nors J. Reingardės ir A. Tereškino tyrime (2005) su tėvais, išėjusiais tėvystės atostogų, atskleista, kad vyrai geba pasirūpinti vaikais savarankiškai, tačiau vis dar lieka neaiškios skirtingų šeimos formų vyrų tėvystės patirtys.

Kadangi tiek mažai žinoma apie šiuolaikinių vyrų tėvystės sampratą ir skirtingose šeimos formose gyvenančių vyrų tėvystės praktikas, šioje disertacijoje pasirinktas kokybinis tyrimo metodas. Šiuo tyrimu siekiama praplėsti tyrimo lauką – gilinamasi ne tik į vyrų, auginančių vaikus namuose, patirtį ir praktikas, bet ir skirtingose šeimos formose auginančius vaikus vyrų patirtis. Tyrime dalyvavo ne tik susituokę vyrai, auginantys vaikus, bet ir gyvenantys kohabitacijoje, išsiskyrę ir atskirai gyvenantys nuo vaikų vyrai. Taip pat nagrinėtos ne tik biologinė, bet ir socialinė tėvystė: patėvių, įsivaikinusių bei globėjų vaidmenis atliekančių vyrų patirtys. Tyrimu siekta atskleisti ne tik visuomenėje norma laikomų heteroseksualių vyrų kaip tėvų patirtis, bet ir tėvystės paribyje atsidūrusius netradicinės seksualinės orientacijos vyrų tėvystės praktikas.

Darbe taikomas retai Lietuvoje naudojamas A. Strausso ir J. Corbin (1996) grindžiamosios teorijos kokybinių tyrimų metodas. Nors Vakarų šalyse ši teorija tapo populiari nuo pat jos sukūrimo 1967 m., Lietuvoje jos taikymas ėmė populiarėti pastaraisiais metais edukologijos, sveikatos, sociologijos moksluose (Žydzžiūnaitė, Virbalienė, Katiliūtė 2006, Kaučikienė, Švedaitė-Sakalauskė 2007, Butvilas 2010; Ruolytė-Verschoore 2013, Jasiukevičiūtė 2014, Orlova 2014). Grindžiamosios teorijos metodas nuo jo sukūrimo yra įgavęs skirtingas kryptis. Lietuvoje pradedamas taikyti ne tik vieno iš šio metodo kūrėjų A. Strausso, bet ir jo pasekėjos K. Charmaz (2009) grindžiamosios teorijos variantas (Jasiukevičiūtė 2014, Orlova 2014). Šis metodas padeda atskleisti tėvų patirtį, savivoką bei ryšius tarp išskirtų kategorijų. Toks visapusiškas sociologinis tėvystės patirčių ir praktikų tyrimas iki šiol Lietuvoje nebuvo atliktas.

Pagrindinė šiame darbe keliamą **mokslinę problemą** – kaip skirtingoms socialinėms grupėms priklausantys vyrai subjektyviai vertina savo tėvystės patirtis ir kaip jų refleksijos veikia jų dalyvavimą vaikų auginime.

Mokslinę problemą išplečia tokie tyrimo klausimai:

- Kokios sąlygos skatina vyrus aktyviai dalyvauti vaikų auginime?
- Kaip vyrų vyriškumo sampratos veikia jų santykius su vaikais ir vaikų motinomis?
- Kaip vyrų tėvystės patirtys keičia jų tėvystės ir vyriškumo sampratas?
- Kokį vaidmenį atlieka vyrų refleksyvumas kuriant ryšį su vaiku?

Tyrimo objektas – vyrų dalyvavimo auginant vaikus patirtys.

Tyrimo tikslas – sukurti grindžiamąją teoriją, atskleidžiančią vyrų, auginančių vaikus, tėvystės ir vyriškumo sampratų bei praktikų sąsajas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Siekiant suprasti šiuolaikinių vyrų tėvystės praktikas, išanalizuoti skirtingus tėvystės modelius Vakarų šalyse ir Lietuvoje.
2. Pasitelkiant vyriškumo studijų autorių tyrimų įžvalgas, atskleisti vyriškumo ir tėvystės praktikų sąsajas.
3. Remiantis atlikto tyrimo duomenimis, naudojant A. Strausso ir J. Corbin grindžiamosios teorijos metodologiją, sukurti tėvystės patirtis ir praktikas paaiškinančią grindžiamąją teoriją.

Tyrimo metodas

Empiriniam tyrimui pasirinktas kokybinis tyrimo metodas. Kokybinis tyrimas padeda atsakyti, kaip tam tikras fenomenas arba reiškinys vyksta ir leidžia kelti klausimą, kodėl jis reiškiasi vienu ar kitu būdu (Silverman 2011: 16–17). Kadangi tyrimu buvo siekiama išnagrinėti šiuolaikinių vyrų tėvystės patirtis ir praktikas, pasak Davido Silvermano (2011), pagrindinė kokybinio tyrimo stiprybė – galėjimas ieškoti atsakymo į klausimą „kodėl“ ir kaip reiškiasi tam tikras reiškinys.

Tyrimo analizei taikytas grindžiamosios teorijos metodas. Anselmo L. Strausso ir Juliet M. Corbin (1996) grindžiamosios teorijos variantas išlaiko struktūros ir proceso akcentus, nes taikoma daugiau tyrimo analizės procedūrų, palyginti su kitais grindžiamosios teorijos variantais. A. Strausso ir J. Corbin grindžiamosios

teorijos metodologiją paveikė filosofinių prieigų mišinys, sudarytas iš pragmatizmo ir simbolinio interakcionizmo, konstrukcionizmo ir postmodernizmo (Blumer 1986, Dewey 1929, Mead 1970, Clarke 2005). Tyrimo metodo autoriai remiasi pragmatizmo teiginiu, kad tikrovė arba tiesa nėra objektyviai egzistuojanti išorėje, kurią reiktų atpažinti. Tiesa, pasak jų, atpažįstama veikloje, o sukurtos teorijos – tai interpretacijos, kurias tyrėjai atlieka iš tam tikros jų prisiimtą perspektyvos.

Disertacijos autorei buvo artima A. Strausso ir J. Corbin pasaulėžiūra, pabrėžianti patirties bei kasdinių praktikų laikinumą ir universalumą, besiremiantį kolektyviniu žinojimu ir asmenine patirtimi. Kita A. Strausso ir J. Corbin grindžiamosios teorijos pasirinkimo priežastis – disertacijos autorei taip pat buvo aktualus socialinio aktyvumo aspektas, kurį pabrėžia J. Corbin. Vyriškumo ir tėvystės studijos yra menkai išplėtotą sritį Lietuvoje, tad naudodama autentiškus interviu su vyrais, turinčiais skirtingos tėvystės patirties, disertacijos autorė siekia prisidėti tiek prie vyriškumo studijų, tėvystės studijų, tiek prie skirtingų formų šeimų analizės plėtotės Lietuvoje.

Tai ypač aktualu pastaruoju metu, kuomet politinėje arenoje šeimos sampratą siekiama susiaurinti konservatyviais politiniais sprendimais apibrėžiant klasikinę šeimos sampratą įstatymuose ir taip sudarant nepalankias sąlygas ne santuokoje, ne kartu gyvenantiems, netradicinės seksualinės orientacijos tėvams būti visaverčiais tėvais. Tad šis darbas turėtų prisidėti ir prie politinės diskusijos svarstant tėvo vaidmens šeimoje sampratą.

Tyrimo duomenys buvo rinkti pusiau struktūruoto interviu būdu. Šis duomenų rinkimo būdas leido atskleisti tiek subjektyvias tyrimo dalyvių patirtis, neprimetant išankstinių tyrėjo nuostatų, tiek apibrėžti tyrimo dalyvių gyvenimo sritį – vaikų auginimą. Siekiant suprasti ne tik tyrimo dalyvių tėvystės praktikas, bet ir jos sampratą, buvo gilinamasi į platesnį tyrimo dalyvių patyrimo lauką, t. y. buvo nagrinėjama tyrimo dalyvių pasaulėžiūra, vertybės, jų santykių patirtis tėvų šeimoje, gyvenimiška patirtis kuriant savo šeimą, gyvenimo būdas.

Tyrimo dalyviai buvo parenkami kontrasto principu. Atrinkti skirtingo šeimos statuso, skirtingų patirčių asmenys, remiantis sniego gniūžtės ir tikslinės atrankos metodais. Tėvų patirties šiuolaikiškumui užtikrinti pasirinkti tėvai, šiuo metu naujai patiriantys tėvystę, t. y., turintys mažų vaikų – ikimokyklinio arba pradinio mokyklinio amžiaus.

Tyrimo analizei taikyti atviro, ašinio ir teorinio kodavimo metodai. Tyrimo duomenys nagrinėti kompiuterine programa MAXQDA 10.

Darbo struktūra

Disertaciją sudaro įvadas, šešios pagrindinės dalys, diskusija, išvados literatūros sąrašas ir priedai.

Pirmajame skyriuje aptariama vyriškumo studijų plėtotė ir jos įtaka tėvystės studijoms. Vyriškumo studijos gretinamos su feminizmo judėjimu ir moterų studijomis, pristatomos socialinės lyties sampratos ir interpretacijos. Pristatoma Ryan Connell (1987) hegemoninio vyriškumo samprata ir jos įtaka vyriškumo ir tėvystės studijų vystymuisi. Pateikiamos tėvystės tyrimų kryptys remiantis skirtinga esencializmo ir socialinio konstruktyvizmo pasaulėžiūra, kuri keičia tėvystės patirčių interpretaciją.

Antrajame skyriuje aptariami šeimos maitintojo ir naujojo tėvo modeliai ir jų tyrimai Lietuvoje gretinami su Vakarų šalių patirtimi, kur tėvystės studijos labiausiai išplėtos. Nagrinėjant šeimos maitintojo sampratą pristatoma Pierre Bourdieu (2001) vyrų dominavimo visuomenėje ir tuo pačiu šeimoje analizė. Mokslininkų pripažįstama, kad šeimos maitintojo vaidmuo šeimoje susilpnėjo moterims aktyviau įsiliejus į darbo rinką, tačiau vyrų įsitraukimas į vaikų priežiūrą nėra toks aktyvus kaip tikėtasi. Aptariant „naujojo tėvo“ kaip globėjiško, rūpestingo ir aktyviai dalyvaujančio vaikų auginime ir auklėjime sampratą atkreipiamas dėmesys į vėlyvosios modernybės visuomenėje bruožus. Pristatomos Anthony Giddenso (1993), Ulricho Becko (1994) Loisos McNay (1999) kritinio refleksyvumo sampratos, skatinančios individus sąmoningai priimti sprendimus gyvenime.

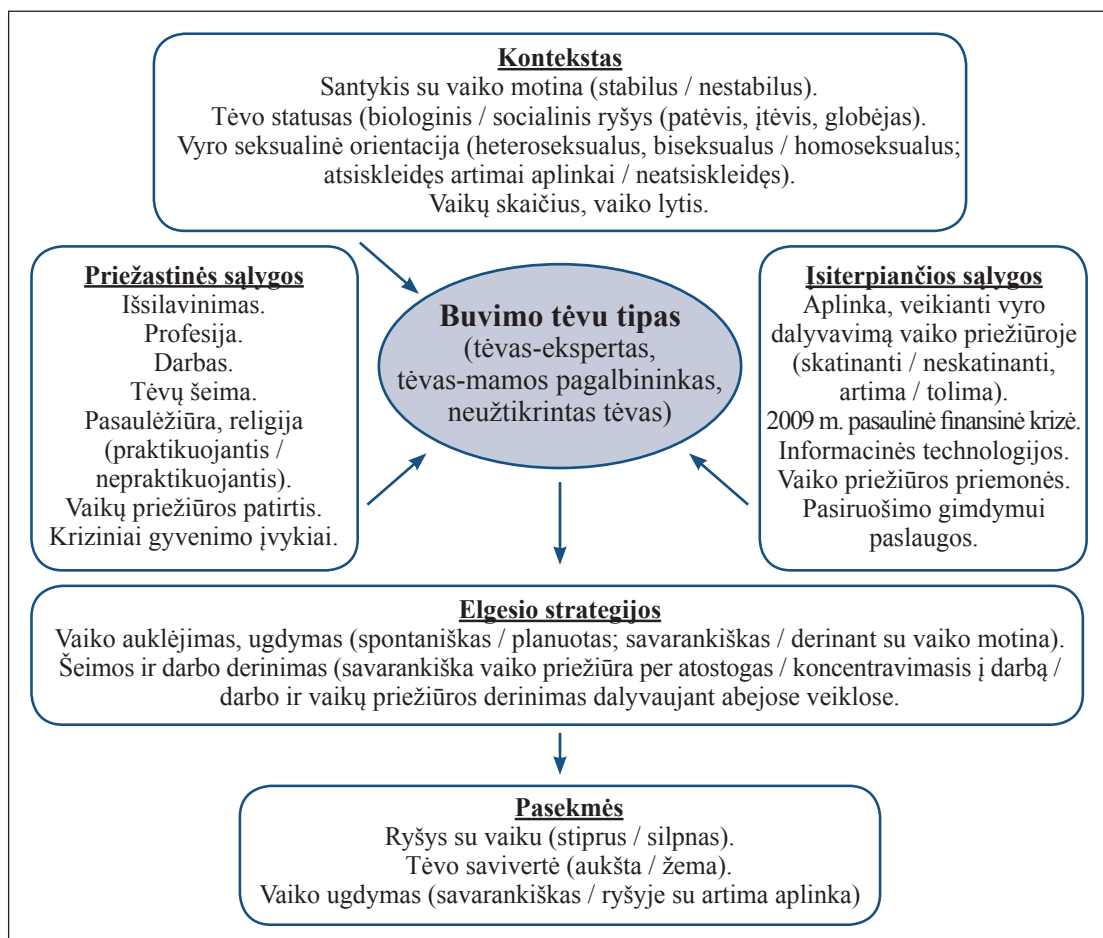
Trečiajame skyriuje nagrinėjama šeimos transformacija ir šeimos įvairovės samprata. Pristatomos tėvystės praktikos po skyrybų, biologinės ir socialinės tėvystės problematika, netradicinės seksualinės orientacijos tėvystės praktikos.

Ketvirtojoje darbo dalyje aptariama grindžiamosios teorijos metodologija bei pasirinkto A. Strausso ir J. Corbin grindžiamosios teorijos varianto ypatumai. Pristatoma tyrimo imtis, tyrimo eiga, tyrimo dalyviai ir tyrėjo vaidmuo. Aptariami taikyti atviro, ašinio ir atrankinio kodavimo tyrimo analizės metodai.

Penktojoje darbo dalyje analizuojami atlikto originalaus tyrimo duomenys ir pateikiami tyrimo analizės rezultatai. Atviro kodavimo būdu buvo išskirtos pagrindinės kategorijos „tapti tėvu“ ir „būti tėvu“, kurių subkategorijos buvo

sugrupuotos į kategorijų medį. Išanalizuoti vyrų interviu buvo rekonstruoti į esminius tapimo tėvu požymius ir jų raiškos spektrą (dimensijas). Kategorijos „tapti tėvu“ pagrindinėmis savybėmis išskirtos: vaiko susilaukimo vizija, vaiko lytis, vaiko susilaukimo aplinkybės, jausmai/emocijos sužinojus apie vaiką, pasiruošimas vaiko gimimui, dalyvavimas gimdyme, jausmai/emocijos vaikui gimus, tėvystės suvokimas, dalyvavimas vaiko priežiūroje, jausmai/emocijos prižiūrint vaiką, santykis su partnere, gyvenimo būdo pasikeitimas.

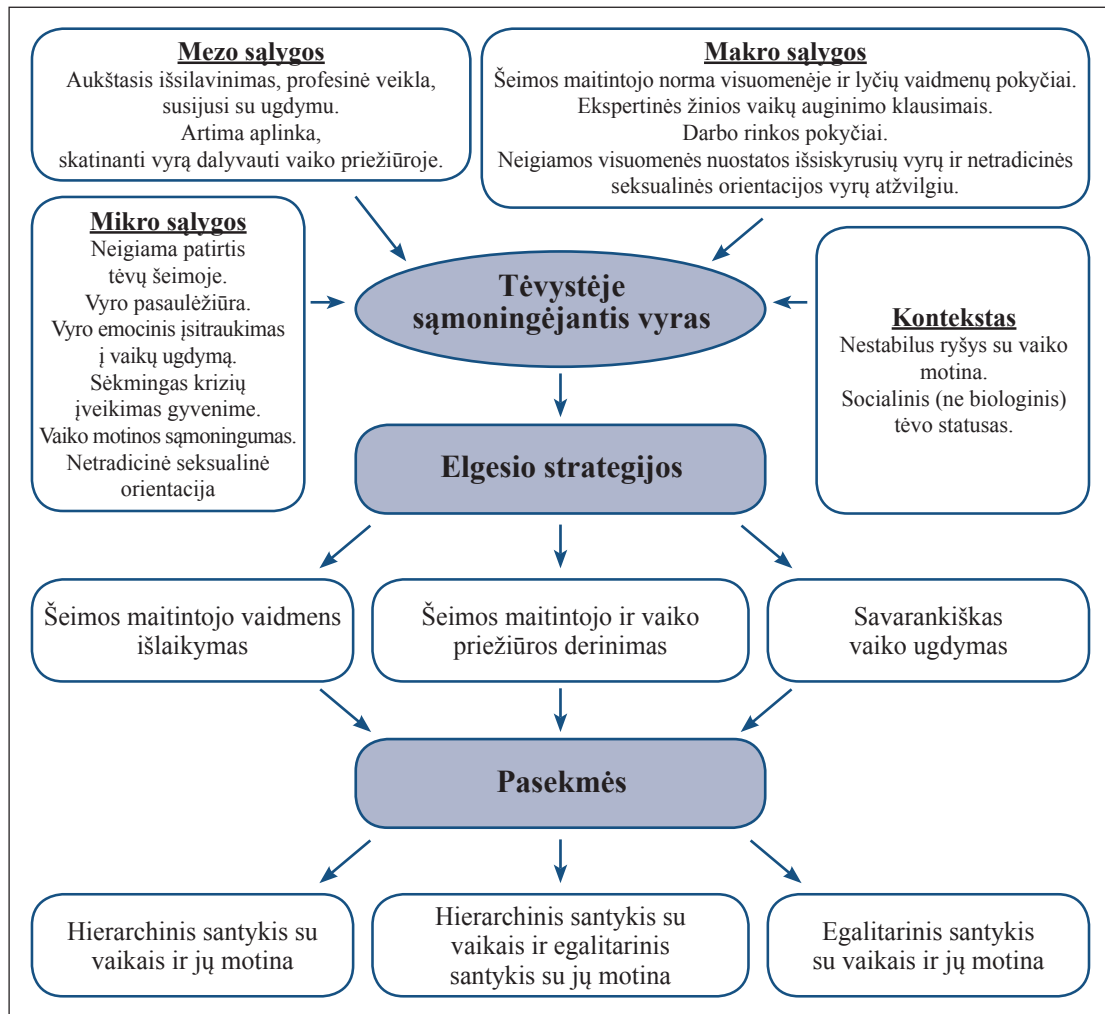
„Buvimo tėvu“ kategorija analizuojama sugrupuojant vyrų tėvystės praktikas į buvimo tėvu tris tipus, kurie autorės pavadinti: „tėvas – ekspertas“, „tėvas – mamos pagalbininkas“, „neužtikrintas tėvas“. Pritaikius A. Strausso ir J. Corbin grindžiamosios teorijos paradigmą modelį nagrinėjamos kiekvieno tėvo tipo priežastinės sąlygos, kontekstas, įsiterpiančios sąlygos, elgesio strategijos ir pasekmės (1 pav.). Pagal vyrų elgesio strategijas – egalitarinių ir hierarchinių santykių su vaikais ir vaikų motinomis palaikymą tėvų tipai suskirstomi į smulkesnius potipius.

1 pav. Buvimo tėvu paradigmatis modelis

Šeštojoje dalyje pristatoma tyrimo duomenimis paremta teorija apie vyrų dalyvavimą auginant vaikus. Svarstant, kokia pagrindinė kategorija galėtų apibūdinti nagrinėtų vyrų tėvystės praktikas labiausiai išryškėjo jų refleksyvumas. Vyrų reflektavo savo patirtį tėvų šeimoje, savo gyvenimo įvykius prieš susilaukiant vaikų, dalyvavimą vaikų auginime ir nuostatų pokyčius patiriant ryšį su vaikais ar išgyvenant gyvenimo krizes. Vyrų refleksijos leido jiems naujai permąstyti ir kurti savo tėvo vaidmenis. Taigi, refleksijos skatino vyrų sąmoningumą arba galima buvo pastebėti, kad labiau sąmoningi savo tėvystės praktikose vyrai daugiau reflektuodavo savo patirtį. Todėl pagrindine kategorija pavadinta „tėvystėje sąmoningėjantis vyras“ (5 pav.). Pritaikant paradigminį modelį priežastinės sąlygos, skatinančios vyrų sąmoningumą vaikų priežiūroje suskirstomos į mikro, mezo ir makro sąlygas. Kontekstinės sąlygos: nestabilus ryšys su vaiko motina ir ne biologinis ryšys su vaiku taip pat skatina vyrus ieškoti priimtinių būdų dalyvauti vaiko priežiūroje išlaikant gerą santykį su vaiko motina. Vyrų elgesio strategijos: šeimos maitintojo vaidmens išlaikymas, šeimos maitintojo vaidmens ir vaiko priežiūros derinimas ir savarankiškas vaiko ugdymas. Vyrų sąmoningėjimo pasekmėmis įvardijamas santykių pobūdis su vaikais ir vaikų motinomis. Paprastai vyrų sąmoningėjimas skatino egalitarinių santykių su vaikais ir vaikų motinomis palaikymą. Tačiau nepaisant vyrų sąmoningėjimo tėvystės praktikose kai kurie jų vis tik išlaiko, nors ir pakitusius, bet hierarchinius santykius su vaikais ir vaikų motinomis arba hierarchinį santykį su vaikais, tačiau egalitarinį santykį su vaiko motina.

Septintosios dalies diskusijoje aptariama tyrimo rezultatų reikšmė teorinėje dalyje aptartų vyriškumo ir tėvystės tyrimų kontekste. Disertaciją užbaigia išvados, naudotos literatūros sąrašas bei priedai.

6 pav. Grindžiamoji teorija apie vyrų dalyvavimą vaikų auginime „Tėvystėje sąmoningėjantis vyras“.

IŠVADOS

1. XX a. pabaigą ir XXI a. pradžią galima vadinti pereinamuoju laikotarpiu, kai šeimos maitintojo vaidmuo vyrams vis dar aktualus ir taip pat vis daugiau pastebima „naujojo tėvo“ praktikų. Kaip „naujos tėvystės“ praktikas galima įvardyti: pasiruošimą vaiko gimimui, dalyvavimą per gimdymą, savarankišką vaiko priežiūrą, domėjimąsi vaiko auklėjimo naujovėmis ir tiesioginio ryšio su vaiku užmezgimą.
2. Sukurta grindžiama teorija „tėvystėje sąmoningėjantis vyras“ atskleidžia, kad vyrą sąmoningėti skatina tokios priežastinės mikro, mezo ir makro sąlygos: vidinė motyvacija, savarankiška vaiko priežiūra, partnerių domėjimasis vaikų ugdymu, šeimos santykių krizės, išsilavinimas, darbas, susijęs su ugdymo klausimais, prieinama ekspertinė literatūra vaikų ugdymo klausimais. Esant šioms sąlygoms vyrui, prižiūrinčiam vaikus, keliami didesni reikalavimai, taip pat skatinamas jo sąmoningėjimas auginant vaikus.
3. Vyrai tėvystės praktikose sąmoningėja nevienodai. Labiausiai vyrų sąmoningėjimą lemiantys dalykai: a) vyro asmenybės bruožai – jo pasaulėžiūra ir motyvacija siekti lyderio pozicijos tarpusavio santykiuose su vaikais ir su vaikų motina; b) išsilavinimas, profesinė veikla, išugdžiusi savirefleksijos įgūdžius; c) gyvenimo krizės, paskatinusios savirefleksiją ir požiūrio, nuostatų, elgesio keitimą; d) santykis su vaiko motina.
4. Vyro savarankiška vaikų priežiūra didina jo emocinį kapitalą ir skatina jo sąmoningumą bei keičia tradicinių lyčių vaidmenų sampratą, priskiriančią ankstyvo rūpinimosi vaikais gebėjimus prigimtinėms moterų savybėms. Iš vaiko gaudamas grįžtamąjį ryšį ir įgydamas vaiko priežiūros įgūdžių vyras jaučia didesnę motyvaciją toliau aktyviai dalyvauti vaiko auginime.
5. Išskirtinę reikšmę vyro sąmoningėjimui tėvystėje turi santykis su vaiko motina. Jei ji sąmoningai skatina vyrą įsitraukti į vaikų priežiūrą, tai didėja jo vidinė motyvacija dalyvauti vaikų priežiūroje. Vyrų sprendimas naudoti labiau įprastas ir žinomas tėvystės praktikas, tokias kaip šeimos maitintojo ir drausmintojų, dažniau pasireiškė, kai buvo stabilus santykis

su partnere ir dėl mažesnio jos sąmoningumo jis nesijautė įpareigotas keisti savo nuostatų bei elgesio praktikų, o hegemoninio vyriškumo normos, vyraujančios visuomenėje, buvo internalizuojamos. Todėl galima sakyti, kad vyrų sąmoningėjimas tėvystėje nėra visiškai autonomiškas ir daugiausiai priklauso nuo motinos sąmoningumo, nors vyras gali būti per išsilavinimą ir gyvenimo patirtį įgijęs savirefleksijos įgūdžių, skatinančių jo sąmoningėjimą.

6. Vyrų sąmoningumas tėvystės praktikose nebūtinai keičia jų vyriškumo ir moteriškumo sampratą, todėl kai kurie tyrimo dalyviai išlaikė hierarchinius santykius su savo vaikais ir vaikų motinomis. Tik tie hierarchi-

niai santykiai įgijo kitokį pobūdį. Ankstesnių kartų patriarchalinis tėvas reikalavo besąlyginio paklusnumo jam savo šeimoje, o šiuolaikinis hierarchinius santykius išlaikęs tėvas derina sprendimus su vaiko motina, tačiau naudodamasis ekspertinėmis žiniomis ir „prigimtinu“ savo lyties pranašumu siekia, kad jo autoritetas būtų pripažintas.

7. Stabilų santykį su partnere turintys tyrimo dalyviai paprastai dalijosi vaikų priežiūra tik su partnere. Papildomi asmenys iš artimos aplinkos į šeimą buvo retai įsileidžiami. Todėl galima sakyti, kad tyrimo dalyviai gyveno pagal modernios, branduolinės šeimos modelį.
8. Išliekančią šeimos maitintojo vaidmens svarbą galima sieti su R. Connell dominuojančio vyriškumo normomis visuomenėje. Hegemoninis vyriškumas pasireiškia tėvystės praktikose, kai vyro kaip lyderio pozicija šeimoje grindžiama „prigimtinu“ pranašumu prieš moterį, o didesnio darbo užmokesčio nei partnerės siekis motyvuojamas pareiga materialiai aprūpinti šeimą.
9. T. Coleso mozaikinis vyriškumas, apimantis hegemoninio vyriškumo bruožus, pasireiškia netradicinės seksualinės orientacijos vyrų tėvystės sampratoje. Viena vertus jie, imituodami heteroseksualius santykius su partnere, prisitaiko prie dominuojančios tėvo institucijos ir slepia savo tikrą tapatybę. Tačiau kita vertus jie taip pat linkę pabrėžti savo tėvystės praktikos pranašumą prieš heteroseksualius tėvus, neturinčius vaikų priežiūros įgūdžių, ir tėvo statuso pranašumą prieš vaikų neturinčius homoseksualius vyrus.
10. Tie tyrimo dalyviai, kurie gyvena skyriumi ar yra išsiskyre, linkę palaikyti tiesioginį ryšį su vaikais vengdami bendravimo tarpusavyje. Jei biologinis tėvas nėra pakankamai sąmoningas ar aktyvus, tėvo vietą vaiko gyvenime nulemia motinos sprendimas. Suaugusių vaikų turinčių išsiskyrusių vyrų patirtys liudija, kad anksčiau tėvo ir vaiko ryšį motinos buvo linkusios nutraukti, kai šeimoje atsirasdavo kitas vyras. O mažų vaikų turintys išsiskyre vyrai šiais laikais labiau motinų skatinami išlaikyti ryšį su vaikais bei patys vyrai sąmoningėdami pasižymi didesne vidine motyvacija aktyviai dalyvauti vaiko gyvenime, net ir negyvendami kartu su vaiku.

Scientific publications on the topic of dissertation /

Mokslinės publikacijos disertacijos tema

Šumskaitė, L. 2014. Normative Masculinities in Fathering Practices (Norminis vyriškumas tėvystės praktikose) // *STEPP: Social theory, empirics, policy and practice 2014 (8)*, p. 33- 50. ISSN 1648-2425.

Radžiūnienė⁵, L. 2012. Understanding of non-traditional father in contemporary Lithuania („Netradicinis“ tėvas šiuolaikinėje Lietuvoje), *STEPP: Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika 2012 (6)/Social theory, empirics, policy and practice 2012 (6)*“ p. 112-124, Vilnius university publisher. ISSN 1648-2425

Radžiūnienė, L. 2010. Father identity changes and father movements (Tėvo tapatybės pokyčiai ir tėvų judėjimai), *Lyčių studijos ir tyrimai 2010 (8)/Gender Studies and Research 2010 (8)*”, p. 83-92 Šiaulių university publisher. ISSN 1822-6310

Scientific conferences and seminars/

Mokslinėse konferencijose ir seminaruose skaityti pranešimai:

December 13 th , 2011	August 15-19 th , 2011 NBSW (The Nordic- Baltic Doctoral Network in Social Work) summer school „Understanding the Other“ Kokkola, Finland. The thesis was presented and the initiated qualitative research was discussed in the work group.
May 20-22 nd , 2011	Conference of the Lithuanian Social Science Forum in Molėtai Observatory, the thesis report „Fathering in Lithuania” („Tėvystė Lietuvoje“).
March 17 th , 2011	The poster presentation in PhD students conference in Lithuania „Fathering models in Lithuania“ („Tėvystės modeliai Lietuvoje“), the introduction of an internship at the University of Uppsala, according the student’s scientific activity promotion program of the Lithuanian Science.
April 12-14 th , 2010	The seminar ”Who is afraid of the F-word? On Feminist Qualitative Research Methods“ of the „InterGender“ school Utrecht (The Netherlands). The research ideas of the thesis, potential qualitative research methods were discussed and the interview was written out in the working group.
March 19-20 th , 2009	Nordic-Baltic Doctoral Network in Social Work 2009-2011, NBSW, research course: „Research ethics in Social work“, Tampere, Finland. „Ethical issues on qualitative research: female interviewer and masculine respondent“.

⁵ The Surname of the Author has been changed in 2013.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR/ INFORMACIJA APIE AUTORE

Education / Išsilavinimas

- 2008-2014 Doctoral studies of Sociology at Vilnius University, Lithuania.
2003-2005 Master of Social Work at Vilnius University, Lithuania.
1999-2003 Bachelor of Social Work at Vilnius University, Lithuania.

Work experience / Darbo patirtis

- 2013 - onwards Vilnius University Faculty of Philosophy, Department
of Social Work
2008 – onwards Vilnius University Gender Studies Centre, Lithuania.
2004-2008 Institute for Social Research, Department of Social
Economy, Lithuania.

Placement in a foreign scientific institution /

Stażuotės užsienio mokslo institucijose

- 7 March – 6 April 2012 Evangelische Hochschule Dresden, Ger-
many, a month scholarship of The Rese-
arch Council of Lithuania.
10 January – 10 February 2011 Centre for Gender Research, Uppsala Uni-
versity, Sweden, a month scholarship of
The Research Council of Lithuania.
1 July – 30 September 2009 Centre for Gender studies, Linköping uni-
versity, Sweden, Vilnius university Eras-
mus practice programme.
2009-2012 InterGender (Research school in Interdis-
ciplinary Gender Studies) group D09, me-
etings at least once a year, Linköping Uni-
versity, Sweden.

REFERENCES/LITERATŪRA

Blumer, H. 1986. *Symbolic Interactionism. Perspective and Method.* University of California Press, US, p. 2.

Dollahite, D. C., Hawkins, A. J. 1998. A Conceptual ethic of Generative Fathering. *Journal of Men 's Studies*, 7 No. 1: 109-132.

Kraniauskas, L. *Posovietinis vyriškumas: išbrauktas ar nepastebėtas dienotvarkės klausimas?* (I), Sociologija. Mintis ir veiksmai 2008/2 (22), p. 110-123.

Kraniauskienė, S. 2003. *Tapatybės konstravimas biografijose. (Kartos ir lyties identitetas XX a. lietuvių autobiografijose.)* Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai, sociologija (05 S), Vilnius: Vilniaus universitetas.

The Law of the Labor Code of the Republic of Lithuania amendment of the Articles 170 and 178 and supplement of the Code Article 179⁽¹⁾, LR Seimas June 8th, 2008, No.X-660, Vilnius.

Kublickienė, L. *Vyriškų vaidmenų ypatumai dabarties Lietuvoje*, Sociologija. Mintis ir veiksmai 2003/2: 77-86.

Maslauskaitė, A. 2005 *Lietuvos šeima: tarp rinkso ir politikos*, Demokratinės politikos institutas, p. 19.

Marsiglio, W. 2004 Fatherhood. In *Men & Masculinities: a social, cultural, and historical encyclopedia*, ed. Kimmel, M., Aronson, A. žiūrėta internete: www.abc-clio.com [žiūrėta 20130117]. p. 275

Men and Fathering. New Forms of Masculinity in Europe, 2005. Eds. Reingardienė, J., Tereškinas, A. Vilnius: Eugrimas. p. 5-38.

Miller, R. L. 2000 *Researching life stories and family histories*, London: Sage, p. 30.

(Ne)apmokamas darbas: šeimai palanki darbo aplinka ir lyčių lygybė Europoje / 2006. sud. Reingardė, J., vert. Iš angl. k. Ragaišienė, I., Mackevičiūtė, O., Balčaitė, I. Vytauto Didžiojo u-tas, Lygių galimybių plėtros centras. Vilnius. 256 p.

Risman, B. J., Schwartz, P. 1989. Being gendered: A microstructural view of intimate relationship. In *Gender in intimate relationships: A microstructural approach*. CA:Wadsworth

Stankūnienė, V. 2009 *An Outline of Contemporary Demographic Development. In The Baltic Countries: Population, family, and family policy.* Eds. Satkūnienė, V., Jasilionis, D. Institute for Social Research, p. 23-24.

Strauss, A., Corbin, J. 1998 *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory.* 2 end. ed. SAGE Publications, US p. 87-163.

Šėporaitytė, D. 2011. *Judėjimo negalią turinčių asmenų lyties tapatumo kontravimas.* Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, sociologija (05 S), Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas

Tereškinas, A. 2004 *Tarp norminio ir subordinuoto vyriškumo formų: vyrai, jų seksualumas ir maskulinizmo politika šiuolaikinėje Lietuvoje,* Sociologija: mintis ir veiksmas, Lyčių politika Lietuvoje ir Europos sąjungoje, Nr. 3 (teminis numeris), VDU Sociologijos katedra, Socialinių tyrimų centras, Klaipėda, p. 30.

Tereškinas, A. 2004. *Vyrai, vyriškumo formos ir maskulinizmo politika šiuolaikinėje Lietuvoje,* Lyčių studijų centras, Vilniaus universitetas, Vilnius, p. 5; 17-21.

Tereškinas, A. 2011 *Vyrų pasaulis.* Baltos lankos, p. 206-207.

